

Diagnose/utredning

ADHD

Lisbeth Hauglann

Psykologspesialist, BUP Tromsø, Nevroenhet
Tverrfaglig helsekartlegging

Mål for foredraget...

DYPERE FORSTÅELSE FOR DIAGNOSEN
(DIAGNOSEKRITERIER, TILLEGGSVANSKER
OG KJØNNSFORSKJELLER)

GRUNNLAG FOR Å FORSTÅ HVA SOM ER
HJELPSOMME TILTAK

BLI INSPIRERT OG OPTIMISTISK, OG
SAMTIDIG VITE OM VANSKER OG RISIKO

ADHD

- ❖ Nevroutviklingsforstyrrelse
- ❖ Arvelighet
- ❖ Forekomst blant skolebarn: 5%
- ❖ 65-75% gutter

Kjernevansker

ADHD - diagnoser

ICD-10

❖ F90 Hyperkinetiske forstyrrelser

- F90.0 Forstyrrelse av aktivitet og oppmerksomhet
- F90.1 Hyperkinetisk atferdsforstyrrelse

DSM-V

❖ AD/HD- kombinert type

❖ AD/HD- hovedsakelig oppmerksomhetssvikt

❖ AD/HD- hovedsakelig hyperaktivitet/impulsiv type

ADHD - diagnoser

ICD-10

❖ F90 Hyperkinetiske forstyrrelser

- F90.0 Forstyrrelse av aktivitet og oppmerksomhet
- F90.1 Hyperkinetisk atferdsforstyrrelse

DSM-V

❖ AD/HD- kombinert type

❖ AD/HD- hovedsakelig oppmerksomhetssvikt

❖ AD/HD- hovedsakelig hyperaktivitet/impulsiv type

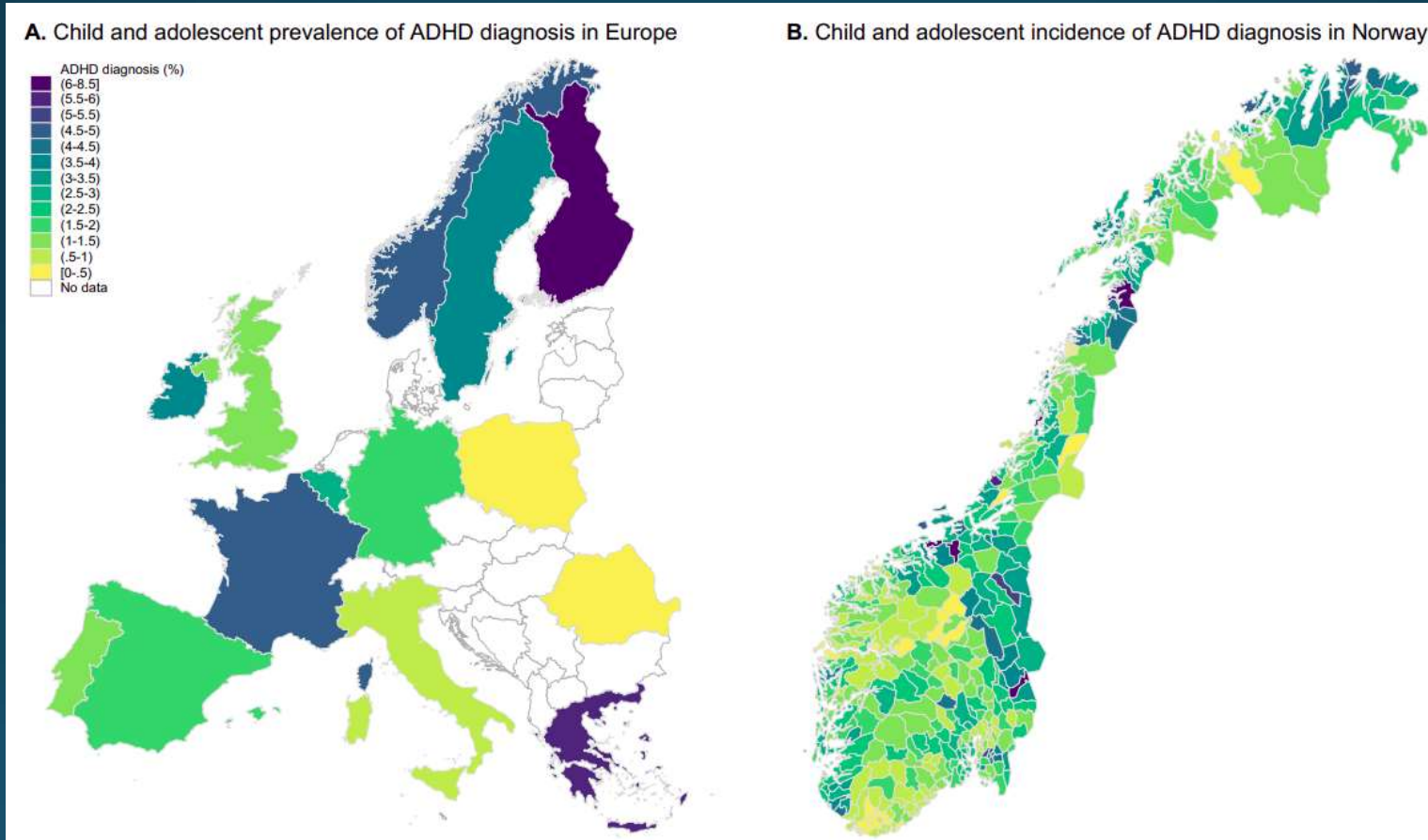

Benyttes i
journalsystem

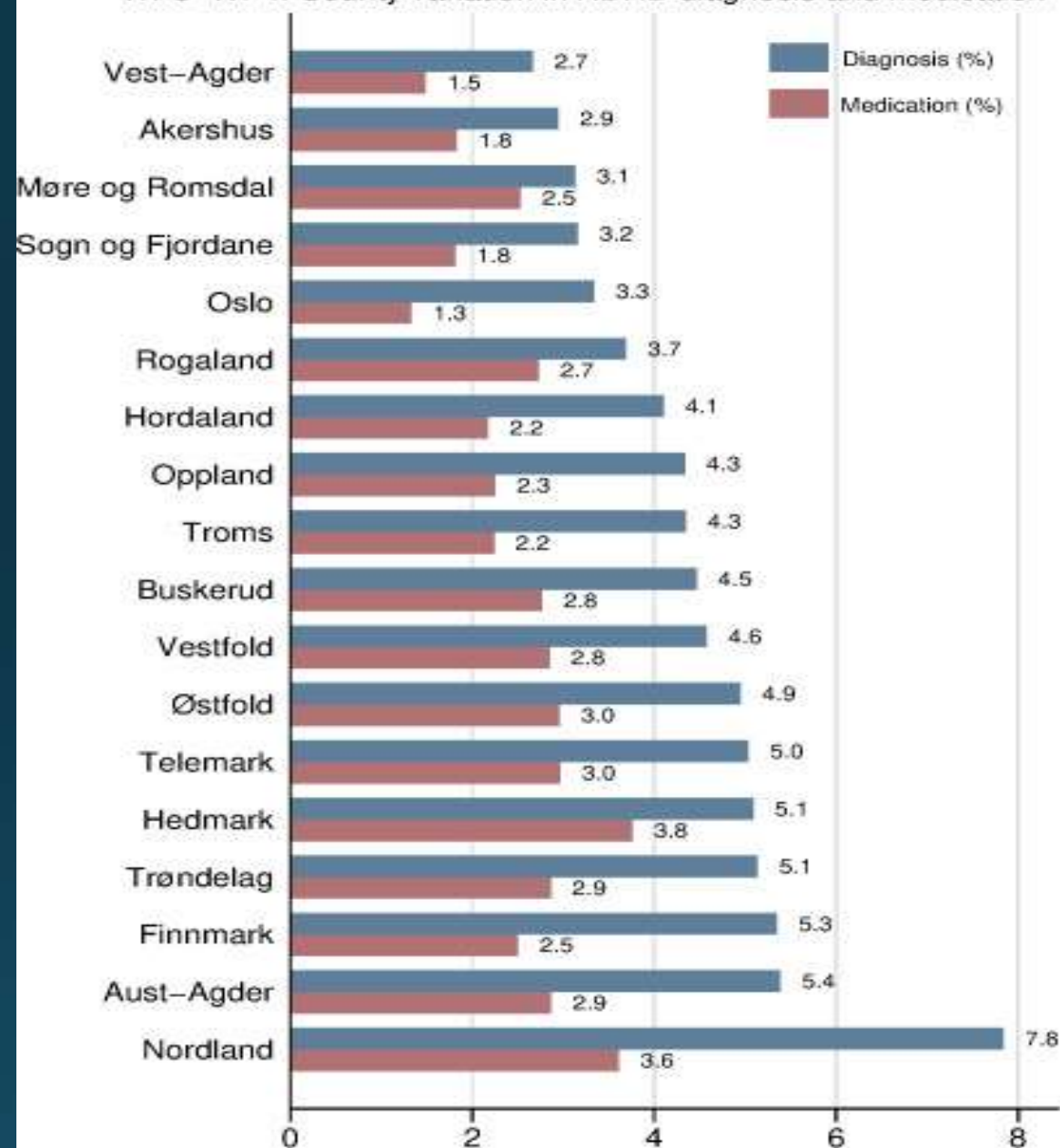
Benyttes i
diagnostisering

Forekomst av ADHD i Norge

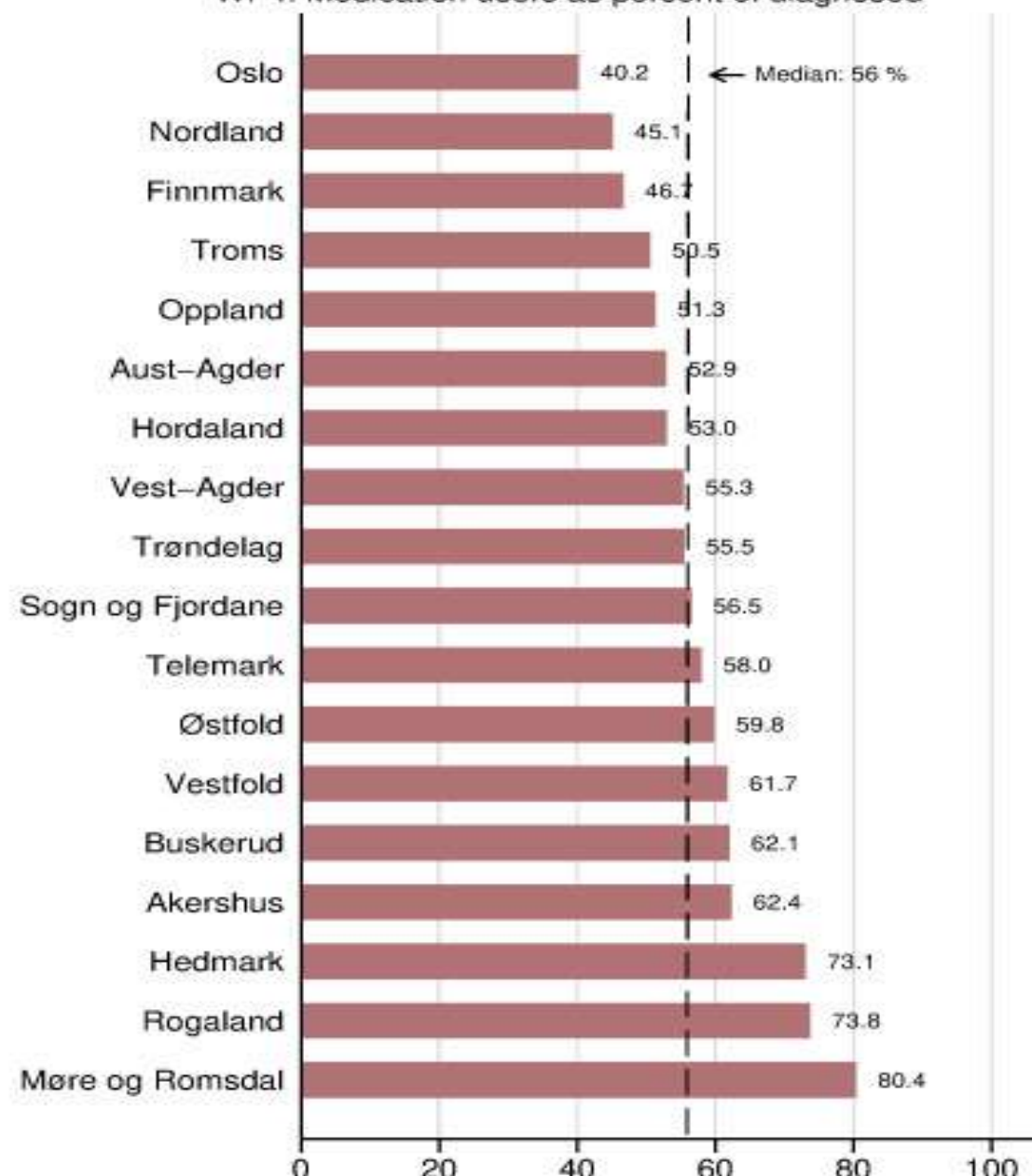

Widding-Havneraas et al. 2022

WP3–WP4. County variation in ADHD diagnosis and medication

WP4. Medication users as percent of diagnosed

Det store ADHD-mysteriet

Hvordan kan det nu sagt at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder?

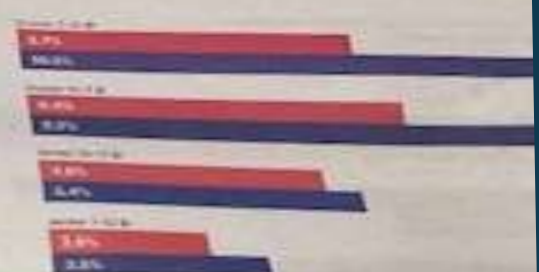
Opstilling: Børn med ADHD
Anders N. Jensen
Adrian L. Jensen
Marina N. Jensen

Adrian, det er det store mysterium. I den sidste del af bogen, som du har skrevet, fortæller du om, hvordan du har fundet ud af, at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder. Det er et stort mysterium, og det er det, som du har fundet ud af.

Anders: Det er et stort mysterium. I den sidste del af bogen, som du har skrevet, fortæller du om, hvordan du har fundet ud af, at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder. Det er et stort mysterium, og det er det, som du har fundet ud af.

Opstilling: Børn med ADHD
 Anders N. Jensen
 Adrian L. Jensen
 Marina N. Jensen

Flere med ADHD
Anders N. Jensen
Adrian L. Jensen
Marina N. Jensen

Figur 1: Procent af børn med ADHD i forskellige aldersgrupper. Data fra 2010-2012.

Adrian, det er det store mysterium. I den sidste del af bogen, som du har skrevet, fortæller du om, hvordan du har fundet ud af, at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder. Det er et stort mysterium, og det er det, som du har fundet ud af.

Vedtagelse af ADHD
 Det er et stort mysterium. I den sidste del af bogen, som du har skrevet, fortæller du om, hvordan du har fundet ud af, at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder. Det er et stort mysterium, og det er det, som du har fundet ud af.

Flere med ADHD
 Det er et stort mysterium. I den sidste del af bogen, som du har skrevet, fortæller du om, hvordan du har fundet ud af, at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder. Det er et stort mysterium, og det er det, som du har fundet ud af.

Flere med ADHD
 Det er et stort mysterium. I den sidste del af bogen, som du har skrevet, fortæller du om, hvordan du har fundet ud af, at omkring tre af fire gutter bruger ADHD-medicin i stedet for sikre metoder. Det er et stort mysterium, og det er det, som du har fundet ud af.

Anders N. Jensen er psykolog, professor og leder af Center for ADHD og ADHD-medicin i København.

Adrian L. Jensen er psykolog, professor og leder af Center for ADHD og ADHD-medicin i København.

Marina N. Jensen er psykolog, professor og leder af Center for ADHD og ADHD-medicin i København.

Fakta:
 ADHD er en sygdom, som kan påvirke barnets adfærd og læring. Det er en kronisk sygdom, som kan vare livet lang.

ADHD i et utviklingsløp

- Spedbarnsalder – vanskeligere å regulere (søvn, gråt, mat)
- Barnehagealder – mer tydelig mot slutten (4-årsalder)
- Skolealder – vansker mer uttalt
- Ungdomsalder – overaktivitet mindre uttalt – større vansker med bl.a. organisering

Overgangsfaser

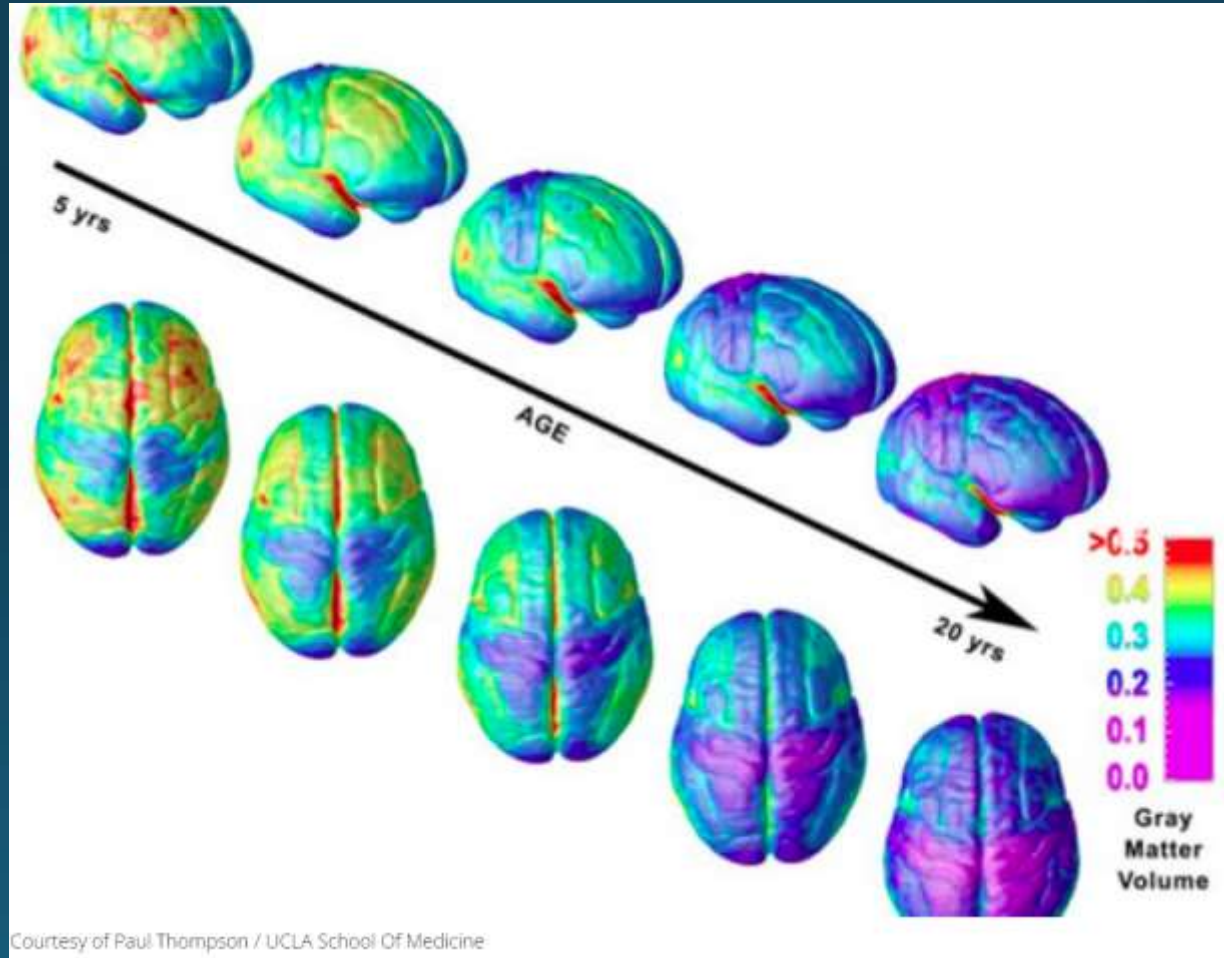

Kjønnsforskjeller

- ❖ ADHD hos gutter og jenter - hva vet vi?
- ❖ Flere gutter henvises tidligere enn jenter
- ❖ Jenter har mer «internaliserende» vansker?
- ❖ Funksjonsvansken er likere – påvirker skole, fritid og relasjoner
- ❖ Overgangsfaser, pubertet med nye krav og utviklingsoppgaver. Risikofaktorer.
- ❖ Jenter kan være mer sårbare ettersom vanskene ofte kan være mer subtile og oppdages senere i alder

Nevrobiologi

Frontallappene

- ❖ Planlegge
- ❖ Prioritere
- ❖ Organisere
- ❖ Initiering
- ❖ Selvmonitorering
- ❖ Arbeidshukommelse
- ❖ Emosjonell kontroll
- ❖ Impulskontroll
- ❖ Fleksibel tenkning

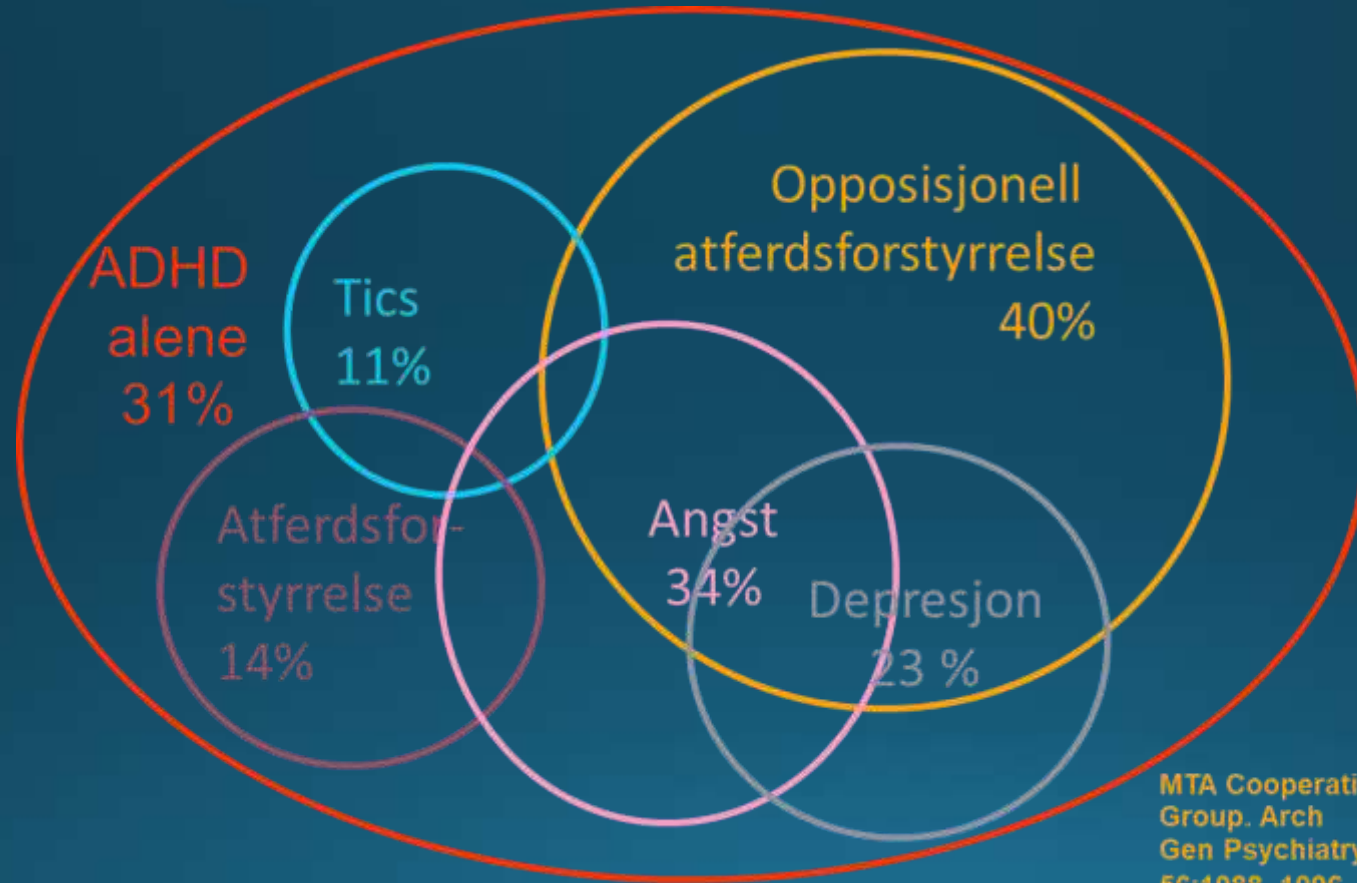
Tilleggsvansker

- ❖ Atferd
- ❖ Sosialt samspill
- ❖ Selvfølelse
- ❖ Søvn
- ❖ Læring

Photo credit: <https://pooh.fandom.com/wiki/Tigger>

Komorbiditet

MTA Cooperative
Group. Arch
Gen Psychiatry 1999;
56:1088–1096

Utredning BUP

Utredningsplan

- ❖ Samtale med barnet /ungdommen
- ❖ Kartlegge generelle kognitive evner (IQ)
- ❖ Komparentopplysninger fra skole og hjem (evt. andre)
- ❖ Kartleggingsskjemaer (Dawba, BRIEF)
- ❖ Observasjon (BUP og skole)
- ❖ Barnepsykiatrisk / somatisk undersøkelse

Utredning BUP

Utredningsplan

- ❖ Samtale med barnet /ungdommen
- ❖ Kartlegge generelle kognitive evner (IQ)
- ❖ Komparentopplysninger fra skole og hjem (evt. andre)
- ❖ Kartleggingsskjemaer (Dawba, Brief.)
- ❖ Observasjon (BUP og skole)
- ❖ Barnepsykiatrisk /somatisk undersøkelse

Utelukke blant annet..

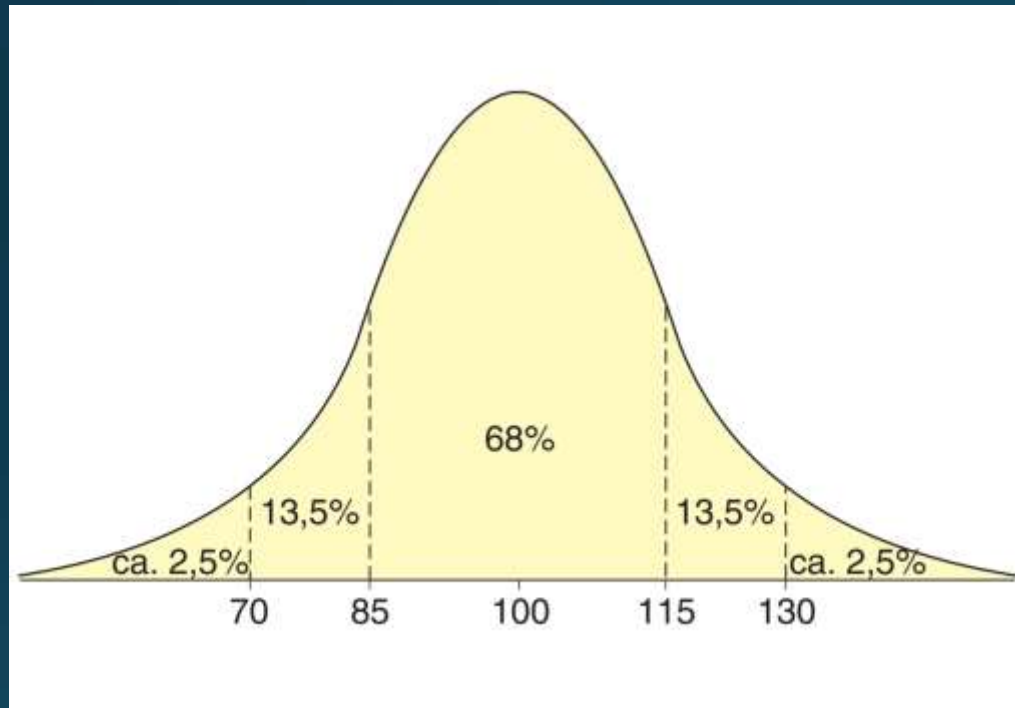
- ❖ Lærevansker
- ❖ Uheldig skolemiljø
- ❖ Andre psykiske lidelser
- ❖ Traumeerfaringer
- ❖ Somatiske tilstander

Generelle kognitive evner

- ❖ Wechsler intelligence scale for children (WISC)
- ❖ Wechsler adult intelligence scale (WAIS)
- ❖ Gir mål på fullskala IQ og fire delindekser

Intellektuelle evner

WISC-V
WISC-V INTELLIGENSIKKEPSSKALA
FOR BARN OG UNGE, 5TH EDITION

Barnets navn: Barn Børnesen
Testleder: Test leder

Testdato: 2022 År 11 Måned 17 Dag
Fødselsdato: 2012 År 11 Måned 17 Dag
Alder: 10 År 0 Måned 0 Dag

Resultatsammenstilling
Konvertering av råskårer til skalerte skårer

Deltest	Råskår	Skalert skår
Terminingsenergi	26	9
Likhet	11	6
Matriser	18	10
Tallhukommelse	16	5
Koding	35	10
Ordforståelse	17	7
Figurvekt	21	9
Visuelle puslespill	18	11
Bildehukommelse	19	6
Symbolseri	22	9
Informasjon		
Tall-bokstav-serier		
Utstyking		
Resonnering		
Regning		

Sum skalerte skårer: 13 20 19 11 19 56

Verbal Forståelse: 13, Flytende resonnering: 20, Arbeids hukommelse: 19, Prosessering: 11, Fullskala: 56

FSIQ-profil og indeksprofil, primære indekser

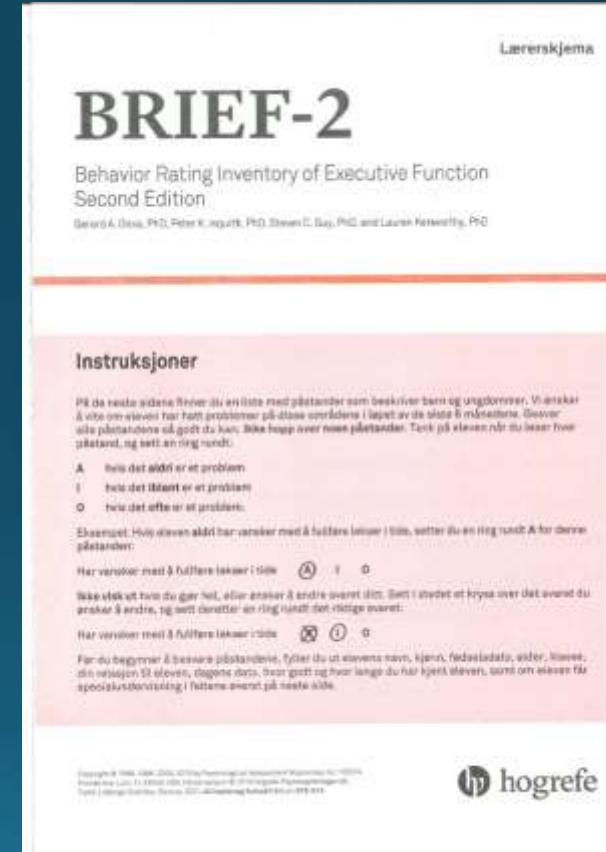
Indeks	Sum skårene	FSIQ	Verbal	Nonverbal
Verbal Forståelse	13	81	10	74-92
Visuellspil	20	100	50	91-109
Flytende resonnering	19	97	42	90-105
Arbeids hukommelse	11	74	4	68-84
Prosessering-shastighet	19	98	45	89-107
Fullskala	56	85	16	82-92

FSIQ-profil og indeksprofil, primære indekser

Verbal Forståelse: 81, Flytende resonnering: 97, Arbeids hukommelse: 74, Prosessering-shastighet: 98, Fullskala: 85

Intervjuer og kartleggingskjemaer

- ❖ Anamneseintervju med omsorgspersoner (utviklingshistorie)
- ❖ Intervju med skole
- ❖ Intervju barnehage
- ❖ Ofte brukte kartleggingskjemaer: DAWBA BRIEF, ADHD-rating scale

Diagnostisering

- ❖ Differensialdiagnostikk og komorbiditet
- ❖ Symptomer skal forstyrre fungering på to eller flere arenaer
- ❖ Konsensus i behandlingsteam – med spesialist i psykologi eller psykiatri

Tilbakemelding etter utredning og diagnose (psykoedukasjon)

Individuelt

- ❖ Til foreldre og barnet
- ❖ Til skolen/samarbeidspartnere

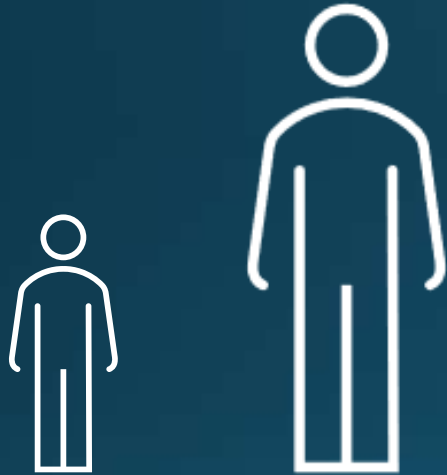
Grupper

- ❖ Foreldregruppe
- ❖ Barne- og ungdomsgruppe
- ❖ Medisininfo-gruppe

Photo credit: <https://www.insightpsychological.ca/wp-content/uploads/2011/05/Amandas-web-photos-2-2021-06-23T151920.jpg>

Prognose

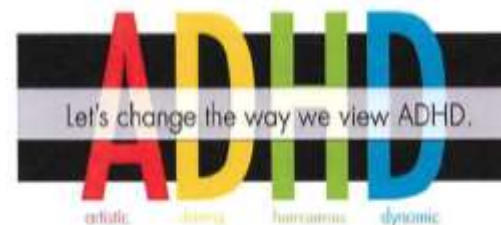

Beskyttende faktorer:

- ❖ Normal/høy intelligens
- ❖ Få komorbide tilstander
- ❖ Gode miljøbetingelser
- ❖ Fravær av rus/psykisk sykdom hos foreldre
- ❖ God oppfølging i skolen
- ❖ God sosial fungering
- ❖ Medikamentell behandling

ADHD som ressurs

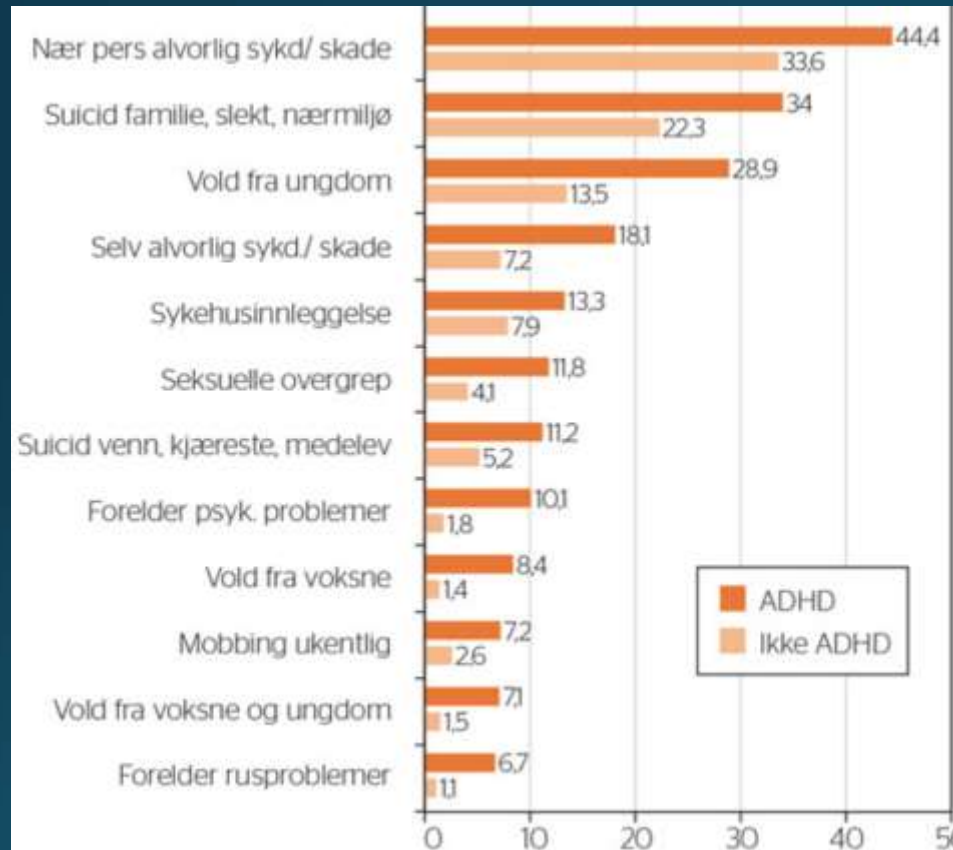
- Energisk
- Nysgjerrig
- Uredd
- Modig
- Driv
- Kreativ
- Fantasifull
- Hyperfokus
- Spontan
- Stå-på-vilje
- Morsom
- Snartenkt
- Prøver nye ting
- Oppfinnsom
- Observant
- Hjelpsom
- Tenker utenfor boksen
- Spennende

Referanser

1. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 2013. doi:10.1176/appi.books.9780890425596.744053.
2. Bjelland I, Sanne B. Hva er ADHD – egentlig ? 2021.
3. Bagwell CL, Molina BSG, Pelham WE, Hoza B. Attention-Deficit Hyperactivity Disorder and Problems in Peer Relations: Predictions From Childhood to Adolescence. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 2001;40:1285–92.
4. J.A. O. The ADHD and sleep conundrum: A review. J Dev Behav Pediatr. 2005;26:312–22. https://journals.lww.com/jrnldbpf/fulltext/2005/08000/the_adhd_and_sleep_conundrum__a_review.11.aspx?casa_token=eck_L26dbIMAAAAA:npaijO6gdWhGi_7YZ4jr_YaXHZiL1VbyMQl7Lsp6YdxiSxJQIS8JbYevsQVTWXy-ruC92269adHgtW8mkoXvV3S96rBzJml. Accessed 17 Nov 2022.
5. Bramer GR. International statistical classification of diseases and related health problems - Tenth revision. World Heal Stat Q. 1988;41:32–6. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42980>. Accessed 17 Nov 2022.
6. Biederman J. Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Selective Overview. Biol Psychiatry. 2005;57:1215–20.
7. Mazzone L, Postorino V, Reale L, Guarnera M, Mannino V, Armando M, et al. Self-Esteem Evaluation in Children and Adolescents Suffering from ADHD. Clin Pract Epidemiol Ment Heal. 2013;9:96–102. doi:10.2174/1745017901309010096.

Livsbelastninger

Reigstad & Kvernmo 2015

- ❖ Flere belastende livshendelser
- ❖ Traumer/PTSD kan gi liknende symptomer som ADHD

Nevrobiologi- Signalstoffer

Dopamin og noradrenalin

- ❖ Belønning/læring
- ❖ Årvåkenhet/oppmerksomhet

